

LBRIS

We know
books

De același autor:

Succesul școlar.

Trucuri de la o învățătoare pentru sprijinirea copilului

Cécile Dalle

PREVENIREA EȘECULUI ȘCOLAR ÎN ȘCOALA PRIMARĂ

* SFATURI

PENTRU SPRIJINIREA COPILULUI

Traducere din limba franceză: Anca Măgurean

DPH
DIDACTICA PUBLISHING HOUSE

București, 2024

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
1. Copilul meu nu poate să țină pasul la școală..	8
Cauzele eșecului școlar	8
Sprijinirea copiilor cu dificultăți de învățare.....	11
Evaluarea neuropsihologică	14
2. Tulburări disfuncționale.....	17
Dislexia	18
Discalculia	21
Disgrafia	24
Dispraxia	26
3. Cazuri de tulburări care afectează comportamentul	29
Fobia școlară	29
Adicții și tulburări de alimentație	39
Tulburarea cu deficit de atenție/hiperactivitatea.....	42
Copiii „tiranici”	45
Remediere prin dezvoltarea abilităților sociale	52
4. Copiii „precoce”	60
Diverse fațete	60
Copilul precoce omogen/dizarmonic	61
Sprijinirea copilului precoce aflat în suferință.....	63

5. Copiii cu nevoi speciale.....	68
Cum să procedăm?	68
Copiii cu dizabilități	71
Copiii atipici.....	71
6. Piste în a vă ajuta copiii „în felul de a fi”	76
Instaurarea unui cadru în care să se simtă incluși și în siguranță	76
Temperamentele. Să ne cunoaștem pentru a progresa.....	80
Învățăm să gestionăm emoțiile	85
7. Depășirea eșecului cu ajutorul stimei de sine....	94
Stima de sine.....	94
Asertivitatea	98
Empatia emoțională	99
8. Depășirea eșecului prin restaurarea motivației	105
Motivația	105
Creați provocări.....	107
Bunăvoință, și nu complezență.....	108
Stabilirea obiectivelor realizabile	111
9. Depășirea eșecului prin dezvoltarea perseverenței	115
Oferiți plăcerea pentru efort.....	115
Valorificarea eforturilor	118
Virtuțile eșecului.....	120
Flexibilitatea	124

10. Cum ajutăm copilul să învețe.....	127
Empatia cognitivă.....	127
Profiluri de învățare.....	131
Instrumente pentru reactivarea noțiunilor.....	134
Concluzii	140

COPIIUL MEU NU POATE SĂ ȚINĂ PASUL LA ȘCOALĂ

În cartea sa *Nu există eșec școlar*, Juliette Speranza afirmă cu intenția de a provoca: „Nu caracteristicile copilului, ci rigiditatea sistemului produce eșecul.” În timp ce unii psihologi vorbesc de neurodiversitate, de inteligențe multiple, școala nu răspunde întotdeauna corespunzător diverselor profiluri de învățare ale copiilor. Totuși, trebuie cunoscute resursele pentru a face față dificultăților anumitor elevi.

Cauzele eșecului școlar

Lipsa cunoștințelor este primul mijloc de alertare a profesorului și a familiei pentru:

- ✓ a analiza cauzele dificultăților școlare (lipsa efortului sau o anume tulburare cognitivă);
- ✓ a înțelege necesitatea stabilirii unui suport școlar, a solicita o monitorizare ortofonică etc.;
- ✓ a consulta un neuropsiholog care să facă un bilanț al competențelor;

- ✓ a solicita un ajutor medical și/sau paramedical;
- ✓ a face, eventual, modificări la școală.

Pentru a depăși dificultățile școlare, nu trebuie doar să căutăm să umplem lacunele copilului cu noțiuni academice, ci să-l ajutăm în patru domenii interdependente:

- ✓ **sfera instrumentală** – dacă, de exemplu, un copil nu poate citi singur, nu este autonom, rămâne în urmă, nu înțelege cerințele, răspunde greșit la întrebări etc.;
- ✓ **sfera cognitivă** – nu poate fi atent, reține mai greu, nu înțelege ce citește;
- ✓ **sfera afectivă** – se simte incapabil, motivația și încrederea în el sunt fragilizate. Se poate simți descurajat, are angoase, fobii etc.;
- ✓ **sfera socială** – din cauza dificultăților înregistrate, poate fi batjocorit de colegi, profesorii pot gândi despre el că nu exersează suficient; acest lucru poate duce la tulburări comportamentale (agresivitate, transgresiune, opoziție etc.).

Cauze	Socioculturale	Medicale, cognitive	Interne
Cine?	Copil provenit dintr-un mediu defavorizat, puțin ajutat de părinți, care sunt foarte ocupați profesional, mediu puțin structurat, cu carențe educative Copil a cărui situație familială este complicată	Copil care prezintă o problemă neurologică, un handicap motor sau mental, sănătate vulnerabilă, tulburări cognitive (disfuncții...) sau comportamentale (ADHD, fobii...)	Copil demotivat, deprimat, descurajat, cu blocaje psihologice, incapacitatea de a intra în sistemul școlar clasic... („Mă plictisesc, nu îmi place să învăț, nu mă interesează, nu voi reuși niciodată...”)
Satisfacerea în primul rând a...	nevoilor psihologice și de siguranță.	nevoilor de apartenență și afective.	nevoilor de securitate, de stimă și de dezvoltare personală.
Domeniul atins primul	→ Lipsa cunoștințelor Umplerea lacunelor, reactivarea noțiunilor, oferirea unei bune metodologii	→ Lipsa capacității de a face Echiparea cu instrumente pentru a face față disfuncției, reeducarea funcțiilor cognitive și/sau executive	→ Lipsa capacității de a fi Restaurarea imaginii de sine și lucrul asupra blocajelor psihoafective

Sprrijinirea copiilor cu dificultăți de învățare

RASED (Rețeaua de Ajutor Specializat pentru Elevii în Dificultate)

Unii elevi nu reușesc să asimileze competențele cerute de programele întocmite pentru clasa lor de vârstă. Când dificultățile persistă în ciuda unui sprijin îndeaproape oferit acasă, diferențiat la școală, compensatoriu la logoped, se poate cere asistență din partea RASED (Rețeaua de Ajutor Specializat pentru Elevii în Dificultate). Acest ajutor specializat susține acțiunile părinților în familie și ale profesorilor la clasă:

- ✓ profesorul de **pedagogie specializat** acționează asupra dificultăților identificate și durabile, oferă susținere pentru a ajuta copilul să înțeleagă și să învețe în clasă;
- ✓ profesorul **specializat pe reeducare** previne dificultățile de comportament ale elevului pentru a le remedia, îl ajută să respecte cadrul și normele școlare;
- ✓ psihologul analizează situația copilului împreună cu părinții și cadrul didactic, realizează bilanțuri psihologice și discuții cu diverșii actori implicați pentru a găsi remediile pedagogice și educative.

Reglementări de situații posibile la școală

Arsenie se prăbușește în timpul anului, rezultatele sale sunt în cădere liberă. Părinții lui s-au despărțit, este purtat de la un apartament la altul și îi este greu să-și găsească reperatele. Cât despre monitorizarea școlară... În al treilea trimestru, echipa pedagogică a implementat un

Cauze	Socioculturale	Medicale, cognitive	Interne
Cine?	Copil provenit dintr-un mediu defavorizat, puțin ajutat de părinți, care sunt foarte ocupați profesional, mediu puțin structurat, cu carențe educative Copil a cărui situație familială este complicată	Copil care prezintă o problemă neurologică, un handicap motor sau mental, sănătate vulnerabilă, tulburări cognitive (disfuncții...) sau comportamentale (ADHD, fobii...)	Copil demotivat, deprimat, descurajat, cu blocaje psihologice, incapacitatea de a intra în sistemul școlar clasic... („Mă plictisesc, nu îmi place să învăț, nu mă interesează, nu voi reuși niciodată...”)
Satisfacerea în primul rând a...	nevoilor psihologice și de siguranță.	nevoilor de apartenență și afective.	nevoilor de securitate, de stimă și de dezvoltare personală.
Domeniul atins primul	→ Lipsa cunoștințelor Umplerea lacunelor, reactivarea noțiunilor, oferirea unei bune metodologii	→ Lipsa capacității de a face Echiparea cu instrumente pentru a face față disfuncției, reeducarea funcțiilor cognitive și/sau executive	→ Lipsa capacității de a fi Restaurarea imaginii de sine și lucrul asupra blocajelor psihoafective

Sprijinirea copiilor cu dificultăți de învățare

RASED (Rețeaua de Ajutor Specializat pentru Elevii în Dificultate)

Unii elevi nu reușesc să asimileze competențele cerute de programele întocmite pentru clasa lor de vârstă. Când dificultățile persistă în ciuda unui sprijin îndeaproape oferit acasă, diferențiat la școală, compensatoriu la logoped, se poate cere asistență din partea RASED (Rețeaua de Ajutor Specializat pentru Elevii în Dificultate). Acest ajutor specializat susține acțiunile părinților în familie și ale profesorilor la clasă:

- ✓ profesorul de pedagogie specializat acționează asupra dificultăților identificate și durabile, oferă susținere pentru a ajuta copilul să înțeleagă și să învețe în clasă;
- ✓ profesorul specializat pe reeducare previne dificultățile de comportament ale elevului pentru a le remedia, îl ajută să respecte cadrul și normele școlare;
- ✓ psihologul analizează situația copilului împreună cu părinții și cadrul didactic, realizează bilanțuri psihologice și discuții cu diverșii actori implicați pentru a găsi remediile pedagogice și educative.

Reglementări de situații posibile la școală

Arsenie se prăbușește în timpul anului, rezultatele sale sunt în cădere liberă. Părinții lui s-au despărțit, este purtat de la un apartament la altul și îi este greu să-și găsească reperatele. Cât despre monitorizarea școlară... În al treilea trimestru, echipa pedagogică a implementat un

program personalizat (PPRE) și îi crește media generală cu două puncte. Implicarea părinților (în ciuda contextului) și a învățătoarei l-a repus pe direcție, făcându-l să-și dorească să se implice de unul singur.

✓ Eșecul poate fi punctual. Toți copiii trec prin perioade de vid, cu scăderi de ritm sau chiar cunosc o nepăsare cronică (oboseală sezonieră, creștere, perioadă de insomnie...). Acest lucru poate fi un semnal de alarmă pentru a lua măsuri precum: respectarea timpului necesar de somn, luarea de vitamine, limitarea timpului petrecut în fața ecranelor, o programare eficientă a activităților...

Unii au un declin mai întârziat:

- un copil poate fi în dificultate deoarece are un decalaj de maturitate sau un nivel scăzut de abstractizare;
- un copil nu se rezumă doar la dificultățile sale; un copil cu disfuncționalități, ajutat în mod corespunzător, poate compensa și dobândi toate competențele școlare, își poate recupera retardul.

✓ Eșecul poate fi parțial. La o disciplină sau pe o perioadă de timp (când, de exemplu, nu este pe aceeași lungime de undă cu profesorul).

Atitudinea părinților trebuie să fie adecvată în funcție de situație:

- ✓ Să nu fie fataliști - „Oricum, nu știe nimic la matematică.”
- ✓ Să nu fie excesiv de severi - „Nu mai ai voie să ieși afară până ce nu iei note mari la matematică”;
- ✓ Să înțeleagă, dar să reacționeze - „Știu că nu prea îți place matematica, dar dacă rămâi prea mult în urmă în acest domeniu, va fi greu să recuperezi. Vom căuta împreună un mod de a progresa.”

Reglementări posibile la școală

Cine?	Ce?	Interlocutori	Particularități
Copii rămași în urmă în anumite domenii de învățare	PPRE Program Personalizat de Reușită Educativă	Directorul școlii, învățătorul	Program punctual (perioadă de aproximativ 2 luni)
Copii cu tulburări de învățare (disfuncționalii...)	PAP Plan de Ajutor Personalizat	Doctorul, medicul școlar, directorul școlii	Program care trebuie reînnoit anual pentru a duce la progres.
Copii cu o patologie cronică (epilepsie, alergii...)	PAI Proiect de Ajutor Individualizat	Medicul curant, medicul școlar, directorul școlii	Se va reînnoi anual în funcție de evoluția patologiei.
Copii în situație de handicap	PPS Proiect Personalizat de Școlarizare MDPH Casa departamentală pentru persoane cu handicap Asigură dreptul la ajutor din exterior: AVS (auxiliar școlar) și susținere pentru finanțarea cheltuielilor.		

Evaluarea neuropsihologică

Dacă în ciuda unei munci asidue și a unui mediu structurat, remediile implementate sunt ineficiente, este necesar **un bilanț al competențelor** pentru a determina originea problemei. **Neuropsihologul** va avea o discuție pentru determinarea istoricului:

- ✓ **medical** - probleme la naștere, probleme de sănătate, retard de vorbire, acuitate vizuală, auditivă etc.;
- ✓ **școlar** - parcurs efectuat la școală, dificultăți identificate (grafism, concentrare, înțelegere...) deși au fost depuse eforturi importante;
- ✓ **psihoafectiv** - locul ocupat între frați, probleme de comportament (agitație, agresivitate, hipersensibilitate...) dacă nu este vorba despre o carență educativă.

După acest ultim punct, neuropsihologul aplică o serie de **teste de inteligență** (WISC-V de la vârsta de 6 ani) pentru a determina **coeficientul intelectual** al copilului. Acesta măsoară cinci componente de inteligență cognitivă:

- indicele de înțelegere verbală (ICV);
- indicele vizual-spațial (IVS);
- indicele de raționament fluid (IRF), inteligența logico-matematică;
- indicele de memorie de lucru (IMT);
- indicele de viteză de prelucrare (IVT), rapiditatea de a coordona o informație vizuală și grafismul.

WISC-V testează inteligența cognitivă, dar nu și celelalte tipuri de inteligență: emoțională, creativă, practică... Interpretarea este delicată și se face în acord cu mai mulți specialiști, pentru a intersecta punctele de vedere ale acestora și rezultatele.

Dacă testul arată că inteligența se află la un nivel corespunzător, acest lucru îi liniștește pe copii și pe părinți deopotrivă. Dar testul poate scoate la iveală **diferențe importante** în diferite componente, care țin de o **disfuncție** referitoare la:

- ✓ **limbaj** - dificultatea de a înțelege și de a se exprima într-un limbaj scris și/sau oral;
- ✓ **atenție** - capacitatea de atenție foarte scăzută;
- ✓ **memoria episodică** - verbală și nonverbală;
- ✓ **motricitate** - globală și fină;
- ✓ **funcții executive** - planificare, flexibilitate, inhibiție, memoria de lucru.

Abilități de execuție

Memoria de lucru → memorarea unei cerințe, trierea și organizarea informațiilor.

Flexibilitatea cognitivă → reacționează și reajustează strategiile în caz de eroare.

Planificarea → stabilește o ordine a sarcinilor, a etapelor intermediare, se organizează.

Capacitatea de inhibiție → se concentrează, își controlează emoțiile, impulsurile, gesturile nepotrivite, este capabil să suspende un răspuns automat.

Neuropsihologul lucrează în strânsă colaborare cu alți medici pentru a emite ipoteza unui diagnostic. În acest caz, el poate propune:

- ✓ o monitorizare de către un logoped sau neuropsihiatru;
- ✓ o remediere (logoped, ortoptie, ergoterapie...);
- ✓ reorganizare în clasă.

Câteva cifre

Se spune că aproximativ 8-10% dintre copii au o formă de dislexie, 7% suferă de ADHD, 2% dintre copii sunt precoce și 1% dintre copii prezintă un spectru de autism.

Resurse

LUCRĂRI

- C. ALVAREZ, *Legile naturale ale copilului*, Les Arènes, 2016.
 H. GARNER, *Inteligențele multiple*, Retz, 2008.
 S. HANNICK, Fr. ROEMERS-POUMAY, *Psihologie pozitivă prin intermediul inteligențelor multiple*, Érasme, 2017.
 L. MUSSO, *Depășirea eșecului școlar*, Rancher, 2014.
 J. SPERANZA, *Nu există eșec școlar*, Albin Michel, 2020.

ACTIVITĂȚI

Favorizarea activităților extrașcolare.

.....

TULBURĂRI DISFUNȚIONALE

„Inventăm câte o disfuncție pe zi, [...], am ajuns în prezent la dizortografie transatențională și la discalculie de dezvoltare mentală. Când eram mică, se spunea doar: „Nu-î bună la mate”, ironizează Emmanuelle Piquet, psihopracțician specializat în probleme școlare.

Tulburările disfuncționale sunt cauze frecvente ale eșecului școlar nu atât din cauza tulburării în sine, cât din cauza unei tulburări asociate (pierderea încrederii, blocaje, demotivare, angoasă...). **O tulburare disfuncțională este o disfuncție localizată într-o regiune a creierului, dar inteligența este corespunzătoare.** Copilul cu disfuncționalități trebuie, așadar, supravegheat atent și să i se dea asigurări: este inteligent, dar funcționează diferit.

Eșecurile pe care le întâmpină copilul cu disfuncțiuni pot declanșa strategii de evitare (comportamente perturbatoare în clasă, refuzul de a face o sarcină pentru a nu risca eșecul etc.). Băieții sunt deosebit de sensibili: abandonează mai repede în fața unei dificultăți, gestionează mai puțin frustrarea generată de eșec.